

10. Ruddick S. Maternal Thinking. Towards a Politics of Peace/Sara Ruddick. – London: Beacon Press, 1995. – 320 p.

11. Whitbeck C. The Other Reality: feminist ontology/Cohen Whitbeck// From Beyond

Domination: New Perspectives on Women and Philosophy. – New York: Rowman and Alanheld, 1984. – P. 64 – 88.

Ірина Грабовська

УДК 101:14(477)

Перспективи гендеризації сучасного українського соціуму

Аналізується стан гендерної культури сучасного українського суспільства як необхідна умова руху у напрямку ЄС. Констатується, що деякі моральні авторитети нації та представники владних еліт активно формують в українського громадянина гендерні стереотипи, шукаючи простих традиційних вирішень для складних сучасних проблем. Робиться висновок щодо перспективних напрямків розвитку гендерної політики в державі.

Ключові слова: гендерна культура, гендерна політика, рівність, європейський вибір, цивілізаційна складова

The stage of gender culture in the modern Ukrainian Society as necessary precondition of the integration to the EU is analyzed. It is considered, that some moral authorities of the Nation and the representatives of power elites active reproduce gender stereotypes by Ukrainian citizens searching for the simple traditional solutions for complicated actual problems. The author proposes some perspective directions for the development of gender politics in the state.

Key words: Gender Culture, Gender Politics, Equality, European Choice, Civilization Component.

Події, що відбувались з українським суспільством під час Євровреволюції та відбуваються сьогодні, мають доленосне значення для України та українців. Це справді, як було сказано у назві фільму про Євромайдан, "Зима, що нас змінила". І добре, що ці зміни йдуть у напрямку прощання країни зі своїм советським та постколоніальним минулим, нарешті подолана невизначеність двовекторності розвитку України, і, найголовніше, рух активно йде у напрямку спільної Європи.

Складників руху до спільного європейського простору багато. Серед них невід'ємною умовою є і гендерна складова. Вона не є центральною для сучасного українського поступу до спільного європейського цивілізаційного простору, проте і обійти її як зайву та непотрібну, як то намагались зробити за правління Януковича-Азарова (чого варті тільки їх висловлювання щодо місця жінок в українській політиці), вже українському суспільству не вдасться. Тим більше цікаво, як відображається ця тематика в сучасних українських ЗМІ та науковій і науково-популярній літературі, спробувавши спрогнозувати, яким чином буде в майбутньому четверта влада

працювати із проблемами гендеру та фемінізму в Україні та як формуватиметься гендерна культура суспільства.

Це важливе питання, особливо ж щодо ЗМІ, бо, як можемо бачити на прикладі наших східних сусідів, населення сьогодні значною мірою схильне мати не правдиву інформацію, а згодне вживати інформаційний продукт, що відповідає його вподобанням та настановам. В Інтернеті зустрічаються цікаві дані опитувань по Росії, за якими до 74% населення згодні бути одуреними засобами масової інформації, "якщо Родіне это нужно". Надзвичайно показовий факт! Попередні роки щодо, наприклад, українських провідних телеканалів, продемонстрували, що українці теж не мають надійної вакцини проти інфікування з боку "міністерства правди" (за Д. Оруелом).

Зрештою, все впирається в життєву позицію, систему пріоритетів та цінностей, переконання конкретної особистості - реального журналіста. Адже політика того чи іншого видання реалізується через конкретних представників преси. Умовно кажучи, без Кісельових не було б режимів

Путіних. Але ж журналістів хтось формує і виховує, дає спеціальність.

Важливо знати, ким готуються журналістські кадри і що вкладається в голови ще на рівні формування майбутнього фахівця четвертої влади. Звичайно, життя вносить свої корективи і тут, але освіта "даремно не минає". Отже, цікаво подивитись, на яких засадах щодо гендерну і фемінізму сьогодні формується студентська журналістська молодь. При цьому виходимо з того, що, як задекларовано в документах ЄС, *гендерний розвиток суспільства є умовою його поступу, а не лише результатом*. Тому ми повинні чесно оцінити, в якому стані з позицій гендерної культури знаходиться сучасне українське суспільство.

Не будемо брати "п'яту колону" навіки переконаних антифеміністів, яких, до речі, більшість серед тих викладачів, які входять в студентські аудиторії сьогодні. Візьмімо авторитетів нації. І серед них, безумовно, на особливу увагу заслуговує теперішній міністр освіти та науки С. Квіт, людина непересічна, чесна і авторитетна. Що ми бачимо?

У навчальному посібникові "Основи герменевтики" [2], С. Квіт стверджує: «Загалом феміністична і «гендерна» проблематика не адаптована до українського культурного контексту і є на нашому ґрунті цілковитим штучним інтелектуальним утворенням» [2, с. 78]. І далі: «За фемінізмом жінка втрачає своє обличчя не лише як феномен природи, а також як феномен культури з її способом мислення, поглядом на світ і проблематикою, оскільки кожний – ізм має здатність до самовладдя, безпідставного узагальнення та знеособлення – доктрина відчужується від естетичного явища. Поряд із культурою виростає інтелектуальний покруч, що існує за рахунок паразитації, розкладу і руйнування культури» [2, с. 79]. Отже, на думку автора, фемінізм – це шкідливе явище, паразит на тілі української культури.

Заслужують на увагу і роздуми пана Квіта щодо ролі жіноцтва. "Вкусивши плід з дерева пізнання, жінка спричинилася до першого конфлікту і стала, таким чином, джерелом першого життя і поезії. Вона ж має у своїй природі таку мудрість, до якої чоловікові треба доходити розумом. Разом з тим природний чоловічий ідеалізм робить власне поезію поезією, протиставляючись жіночому практицизму. Обидва начала

співіснують одночасно як конфлікт і як гармонія. Руйнування цієї рівноваги, *навіть заради здобуття найвищої бюрократичної посади в суспільстві (що, найсмішніше, означає і втрату справжньої влади), неминуче призводить до руйнації культури в ім'я ідеології*» (Виділ. – І.Г.) [2, с. 79 - 80]. Це вже явно закид жінкам, які йдуть у владу.

При цьому С. Квіт стверджує, що «...об'єднання Європи може і повинно здійснюватися на підставах консерватизму – того, що робить її неповторною, відмінною, тепер, як і колись, зумовлює внутрішню динаміку, рятує від розпаду і деградації» [2, с. 95]. Не важко помітити, що український консерватизм одним із базових стовпів має принцип поборювання фемінізму. І це незаперечний факт!

Всі ці посили висловлені у навчальному посібникові, створеному за авторським курсом Сергія Квіта «Основи герменевтики». Курс читався на магістерських програмах з журналістики й філології Національного університету «Києво-Могилянська академія», що дає право стверджувати: спокій феміністкам та гендеристкам тільки сниться, навряд чи європейський вектор, проголошений чітко в інавгураційній промові президента Порошенка здатен радикальним чином похитнути подібні переконання. Зрештою, розмисли п. Квіта не так вже й далеко відійшли від розумувань неповторного Миколи Яновича про нездатність жінки працювати в уряді та про реформи в державі як нежіночу справу.

Можливо, ще більш цікавим виявляються роздуми такого популярного і до певної міри одіозного політичного діяча, як Дмитро Ярош. Не можна не звернути на них увагу у контексті осмисленої проблеми. Адже не секрет, що саме ця персона викликає особливо гостре зацікавлення ЗМІ. І хоч результати виборів президента України вказують на досить незначну популярність цього діяча серед українського загалу (приблизно один відсоток виборців проголосував за його кандидатуру), не проходить і дня, щоб не говорилось і не писалось у пресі про "Правий сектор" та його лідера. У брошурі Д. Яроша «Українська революція: XXI століття», де уся дотеперішня влада в Україні кваліфікується як режим внутрішньої окупації, автор не зміг обійти гендерного питання. Ось як він «висвітлює» цю проблему: «Антихристиянським інструментом у руках тих, хто продав свою душу дияволу, є ще

один „великий калібр”, який активно використовується, особливо останнім часом. Це сексуальні збоченці – гомосексуалісти – які, маючи тісні зв'язки з провідними політиками, самі роблять політичні кар'єри або ж впливають на прийняття антихристиянських рішень законодавчими та виконавчими владними органами різних країн світу. Не є винятком тут й Україна.

Активна пропаганда содомії та лесбійства через телебачення та Інтернет за повного сприяння влади, так звані „гей-тусовки” та „гей-марші”, відкриття нічних та денних клубів збоченців, широко розрекламовані презентації фільмів про виродженців – це далеко неповний перелік тих дій, що кидають виклик Богові, який знищив Содом і Гоморру, та кличуть всіх християн вогнем і мечем викоринювати цю скверну» [5]. І далі: «Всілякі „ліві” владні й опозиційні партії активно пропагують та культивують содомію, розпусту, наркоманію, легалізують евганазію та вбивство дітей – аборти, намагаються узаконити та активізувати псевдонаукові дослідження – клонування тварин і людей. Європа поступово, але впевнено втрачає своє лице, перетворюючись на жахливу нелюдську потвору» [5].

Це все створює «сатанинська ліберально-демократична система». Режим внутрішньої окупації в Україні, на думку пана Яроша, здійснюється як Москвою, так і глобалізованим Заходом. Нові окупанти «...як вогню бояться гасла „Україна для українців”, вони роблять все для того, щоб народ не висував радикальних вимог, щоб українці „діяли тільки в межах чинного законодавства”... Якого закону, якої конституції?! Тих правил поведінки для рабів, написаних режимом внутрішньої окупації під диктовку або імперської Москви, або глобалізованого Заходу?» [5].

При цьому правовий бік державності за Д.Ярошем реалізується просто: „Національна ідея вища за будь-який людський закон» [5]. Цікаво би було дізнатись, яким чином такий лідер планував реалізувати европрагнення українських співгромадян, чітко проголошені під час Майдану-2014.

А ось і "страшна правда" про ЄС: «Євросоюз використовується антихристиянськими та антиєвропейськими силами теж на повну. Стирання кордонів та відмінностей між народами руйнує традиційні європейські нації та їх державні утворення. Євросоюз все більше нагадує

інший Союз – радянський. Тільки в СРСР панував тоталітаризм комуністичний, а тут бере всю повноту влади у свої руки тоталітаризм ліберально-демократичний» [5]. Висновок робиться однозначний: «Ми, українці, можемо розраховувати тільки на себе, і ні на кого іншого – ні на Захід, ні на Схід!» [5].

На цьому фоні передвиборчі заяви О. Тягнибока в інтерв'ю про неважливість гендерних питань, їх фактичну зайвність для сучасної України виглядають як дуже помірковані та стримані.

Зрештою, варто дати собі звіт, що Україна переживає черговий етап національно-визвольної та ще й, як стверджує низка аналітиків, буржуазної революції. А такі історичні періоди мають свою специфіку. Не секрет, що саме в такі епохи набувають позитивного розповсюдження і традиційні сімейні цінності. Зрештою, українці обрали президента з «правильною» сім'єю. В Інтернеті досить розповсюджені коментарі про взаємозв'язок політики та особистісне сімейне щастя. Так, щодо Ольги Богомолець існує чимало висловлювань типу: "Їй не повезло із чоловіками, не має «жіночого щастя», то нехай повезе в політиці, тут їй більше сприяє успіх". Це яскрава демонстрація розповсюдженості гендерних стереотипів в українському соціумі.

У «Заключних коментарях Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок» відносно наданого Україною шостого та сьомого зведеного періодичного звіту про виконання державою «Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (пункти 24, 25) наголошується, зокрема, на важливості залучення засобів масової інформації до формування гендерної культури українського суспільства. Комітет висловив стурбованість щодо існування стереотипів у шкільних підручниках та сексистського представлення жінок у ЗМІ та рекламних кампаніях в Україні.

У вище вказаному документі Комітет закликає державу-учасницю активізувати свої зусилля для подолання існуючих стереотипів, що дискримінують жінок, використовуючи, зокрема, кампанії громадської обізнаності, які б наголошували на рівності становища та обов'язків жінок і чоловіків у приватному та суспільному житті через просвіту з прав людини, навчання педагогічних кадрів з питань гендерної рівності, а також через перегляд освітніх

матеріалів з метою вилучення гендерних стереотипів. Крім того, Комітет закликає державу-учасницю заохочувати засоби масової інформації до відмови від сексистського та стереотипного зображення жінок у рекламі, натомість створюючи позитивний імідж жінки. Більше того, Комітет рекомендує державі-учасниці приділити особливу увагу стереотипам щодо уразливих груп. Зокрема, ромських жінок [3, с. 5].

Заслуговують на увагу і розмисли з питань гендеру та фемінізму в Україні та для українців відомих українських аналітиків, людей, які до того ж активно реалізуються в сфері журналістики. Так, знаний український політолог, до того ж доцент Києво-Могилянської Академії І.Лосев у статті «Феномен українського псевдолібералізму і псевдосвропеїзму» пише про те, що багато з яких складових реалізації ліберальної ідеології набули вже в самій сучасній Європі хворобливих форм вираження, зокрема, проблема прав людини, доведена до абсурду в частині захисту та пропагування прав ЛГБТ та розмахом ювенальної юстиції. Аналітик цілком справедливо вважає, що пересаджувати всі європрактики на український ґрунт без адаптації або ж і цілковитого їх відхилення в результаті серйозної аналітичної роботи є не лише зайвим, але й просто шкідливим для країни. І. Лосев робить висновок, що Україна таки потребує лібералізму та європеїзму, але в межах здорового глузду і в рамках української традиції, а не в дегенерованих та деградованих формах, коли, наприклад, права людини порушуються в ім'я доволі сумнівних «ідеалів», а цінності Європи, вироблені століттями попереднього розвитку, починають нищитися через право тієї чи іншої активної інтелектуальної групи, яка любить свої інтереси та активно нав'язує їх загалові, як то сталося із захистом прав секс меншин. Політика деяких країн Європи, зокрема Швеції, на думку автора, вже набула соціально загрозованих форм, перетворившись на "гомо диктатуру". Такі процеси в Європі породжують сьогодні реальний спротив, стимулюючи виникнення профашистських партій та громадських організацій, радикалізуючи суспільні протистояння, поглиблюючи внутрішні конфлікти [4]. Не важко помітити "поправління" європейської політики на прикладі виборів 2014 р. до Європарламенту.

Звичайно, в суспільствах на стадіях національно-визвольних революцій, де відбувається активне повернення або ж відродження традиційних цінностей як основи об'ємної солідаризації спільноти важко розраховувати на масове позитивне сприйняття принципів необмеженої свободи особистості, яка на практиці насправді ніколи і не має можливості зреалізуватися в повному об'ємі не лише через спротив інших особистостей, але й через систему противаг та стримувань, що застосовуються суспільством в реальному житті. Зрештою, кожному особисту необмежену свободу можна розглядати як загрозу реалізації іншої такої ж свободи.

Враховуючи особливості теперішнього часу в житті українського соціуму, варто очікувати спроб пошуку простих рішень на цьому складному шляху входження до спільного європейського цивілізаційного простору. Українці вже мали таку нагоду - йти протореними шляхами традиціоналістських ідеологій на початку незалежності у 90-х роках минулого століття. Тоді теж пропонувалось повернути жінку в сім'ю, отримати сильного чоловіка-батька-годувальника великої родини з 3-5 дітьми. Така традиційна, "правильна" родина повинна була стати основою нової української державності, становим хребтом нації. Що з цього вийшло, бачимо наочно. Сьогодні знов робляться активні спроби зробити традиціоналізм єдиною вірною рішешкою для усіх непростих гендерних проблем сучасної України. Не треба бути екстрасенсом, щоб передбачити, чим усе це знов закінчиться. Світ інший, ніж він був у ХІХ столітті, інша й Україна. З цим не можна не рахуватися, бо знову доведеться констатувати: "маємо те, що маємо". Завдання ж для українського суспільства полягає у тому, щоб пройти між Сциллою та Харібдою традиціоналізму та необмеженого лібералізму, взявши найконструктивніше із усіх ідеологій та творчо застосувавши їх з урахуванням швидко змінюваного сучасного світу. Інакше рух по колу українцям забезпечений. Замість перетворення на європейську сучасну людиноцентричну державу та суспільство, здатне адекватно реагувати на виклики ХХІ століття, ми знову отримуємо олігархічно-кланового чи іншого подібного державного монстра і назавжди втратимо шанс увійти в коло цивілізованих країн Європи [1].

У світлі всього вище викладеного варто зупинитись на деяких висновках як предмету для подальших роздумів:

- Час сліпого копіювання гендерних та феміністичних практик та теорій для України минув. Деякі сучасні українські аналітики стверджують, що після Майдану постмодернізм в Україні закінчився. Та насправді, ще є великим питанням, чи він був тут? Ми живемо в іншій інтелектуальній часовій реальності. В тому числі і в гендерній. Сьогодні настає час серйозної аналітичної і практичної роботи по адаптації європейського досвіду до реалій українського суспільства, якщо ми не хочемо власними руками зруйнувати всі досягнення у сфері гендеру та фемінізму, здобуті в попередні роки української незалежності.

- Видається, що давно назрів принаймні теоретичний розподіл між проблематикою щодо гендерної рівності жінок та чоловіків і квір-проблематикою.

- В сучасній Україні може бути перспективною гендерна політика як рух до паритетної демократії, а не щодо всієї палітри гендерного лібералізму.

- Широкої підтримки у ЗМІ в теперішніх умовах національно-визвольних змагань гендерна проблематика не буде мати. Потрібно орієнтуватися на інтелектуальне середовище і працювати із ним, насамперед, зі студентською молоддю. Особливо ж із журналістами, які створюватимуть у майбутньому відповідно маркований інформаційний простір.

- Нинішня українська влада потребуватиме серйозного контролю та корегування у сфері гендерних підходів та гендерної державної політики у відповідності до міжнародних гендерних принципів розвитку сучасної Європи та світу.

- Варто створити мережу ЗМІ, які цілеспрямовано і адекватно працювали б із питаннями гендеру та фемінізму, насамперед із метою руйнування суспільних гендерних стереотипів.

- Гендерні аналітики повинні сьогодні знайти «золоту середину» в питаннях гендерної просвіти населення сучасної України.

1. Грабовська І., Ємець Т., Мостяєв О. Трансформації українського соціуму: монографія / І. Грабовська, Т. Ємець, О. Мостяєв. - К.: Вид-поліграф. центр "Київський університет", 2013. - 511 с.
2. Квіт С.М. Основи герменевтики: Навч. посіб / Сергій Квіт. - К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. - 192 с.
3. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок// Неофіційний переклад. - К.: ВГО "Жіночий консорціум України". - 10 с.
4. Лосєв І. «Феномен українського псевдолібералізму і псевдоевропеїзму» / Ігор Лосєв // Українознавчий альманах. - Випуск 11. - С. 111 - 115.
5. Ярош Д. Українська революція: XXI століття / Дмитро Ярош. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Yarosh_Dmytro/Ukrainska_revoluitsia_xxi_stolittia/

Ірина Краснодемська

УДК 376.01

Еволюція поняття свободи в гуманітарній науці

У статті подається визначення терміна свобода, досліджується його еволюція від античних часів до сьогодення, розкриваються різновиди свободи.

Ключові слова: свобода, еволюція, поняття, гуманітарна наука

In the article determination of term is given freedom, his evolution is probed from ancient times to segodennya, the varieties of freedom open up.

Key words: freedom, evolution, concept, humanities

Нині українознавство як наука самопізнання, самотворення українського народу не може успішно розвиватися без визначення та дослідження його понятійно-термінологічного апарату, категорій і понять, в яких концентруються і запити життя, і їх

розуміння, і результати пошуку відповідей на них у всьому його часопросторі. Обґрунтованість й адекватність використання науковцями, освітянами, громадсько-політичними діячами термінів є важливою умовою проведення ефективних